

Motion till riksdagen 2005/06:K371

av Maud Olofsson m.fl. (c)

Integritet

Sammanfattning

Centerpartiet tror på ett öppet och demokratiskt samhälle, på ett samhälle där människor kan känna sig trygga. Rätten till personlig integritet, var och ens möjlighet att styra över sina egna tankar, sin egen kropp och uppgifterna kring sin person, är ett grundläggande fundament i det öppna och demokratiska samhälle Centerpartiet jobbar för.

Hoten mot det öppna, demokratiska och trygga samhället är många och tar varierande uttryck. De farligaste hoten är de som inte är uppenbara, just eftersom de smyger sig på och är svåra att bedöma, bemöta och kanske till och med svåra att upptäcka.

När ett land skakas i grunden av exempelvis en terrorattack är det som allra viktigast att ha en tydlig gemensam värdegrund att falla tillbaka på. Centerpartiet menar att skyddet av den personliga integriteten har en central plats i den värdegrund vi står för.

Vi måste nu ta ett helhetsgrepp på problemen kring den personliga integriteten. Det finns i dag inte någon enhetlig definition av begreppet personlig integritet i svensk lagstiftning. Det behövs en generellt tillämplig bestämmelse till skydd för den personliga integriteten, definierad och uttryckt i grundlagen. En sådan reglering kommer att bli värdefull när det ropas på hårdare tag eller snabba lagstiftningsprocesser.

Centerpartiet menar att Integritetsskyddskommittén även borde se över en lösning där varje ny reglering som innebär en kränkning av integriteten i någon form borde föregås av en integritetskonsekvensbeskrivning i analogi med de regler om miljökonsekvensbeskrivning som finns på miljörättens område. En integritetskonsekvensbeskrivning skulle företas för att utreda vilka konsekvenser olika beslut och regleringar kan komma att få för den personliga integriteten såväl direkt som i förlängningen.

Problemen ligger i att det finns hot mot den personliga integriteten från många olika håll men inte någon samlad motvikt. Vi måste fastställa att vi värderar vår integritet och de värden som den representerar och lyfta fram hoten i ljuset, visa på att det finns hot och vad de innebär, ta ett samlat grepp på problematiken i lagstiftningen samt kräva en integritetskonsekvensbeskrivning vid varje åtgärd som riskerar att kränka de enskildas integritet.

Fel! Okänt namn på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av en generellt tillämplig integritetsskyddslagstiftning, definierad och uttryckt i grundlagen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att det vid varje integritetspåverkande lagstiftningsåtgärd skall göras en integritetskonsekvensbeskrivning för att fastställa de konsekvenser en ny reglering kan komma att ha för den personliga integriteten.

Inledning

För att kunna ta ett helhetsgrepp på integriteten och definiera de hot som finns mot den är det ett viktigt första steg att definiera vad vi menar med begreppet integritet. I lagstiftningen saknas en sådan enhetlig definition. I olika utredningar¹ har man hanterat begreppet genom att skilja på den rumsliga, materiella, kroppsliga och personliga integriteten, där den personliga integriteten är uppdelad i dels fysisk personlig integritet, dels ideell personlig integritet. Det integritetsbegrepp som behandlas i den här motionen är främst den ideella personliga integriteten med vilken menas skyddet för privatlivet och för personligheten inklusive den privata ekonomin.

Ett ytterligare sätt att tydliggöra vad som menas med den personliga ideella integritet, är att ange vilka handlingar som kan anses kränka någons identitet.² Man kan dela in kränkningarna i tre huvudgrupper: 1) intrång i en persons privata sfär, oavsett om det sker i fysisk eller annan mening, 2) insamlande av uppgifter om en persons privata förhållanden, 3) offentliggörande eller annan användning av uppgifter om en persons privata förhållanden.

En persons privata ideella integritet kan följaktligen kränkas på många olika sätt. I ett delbetänkande av Beredningen för rättsväsendets utveckling (BRU) konstaterar man att även om det inte finns någon entydig definition av begreppet kan man säga att kränkningarna av integriteten innebär "ett intrång i en fredad sfär eller zon som den enskilde bör vara tillförsäkrad".³

En parlamentariskt tillsatt kommitté, Integritetsskyddskommittén, utreder för närvarande frågor om skyddet för den personliga integriteten. I kommitténs direktiv ligger att kartlägga och analysera sådan lagstiftning som rör den personliga integriteten och att överväga om det, vid sidan av befintlig lagstiftning, behövs generellt tillämpliga bestämmelser till skydd för den personliga integriteten.⁴ Kommittén skall slutredovisa sitt arbete den 30 mars 2007.

¹ Exempelvis Tvångsmedelkommitténs betänkande Tvångsmedel – Anonymitet – Integritet, SOU 1984:54 s. 42.

² Stig Strömholm SvJT 1971 s. 695.

³ Tillgång till elektronisk kommunikation i brottsutredningar m.m., SOU 2005:38 s. 135.

⁴ dir. 2004:51.

Centerpartiet menar att det är av största vikt att det tas ett helhetsgrepp på integriteten uttryckt och definierat i lagtext.

Integritetskonsekvensbeskrivning

Centerpartiet menar att Integritetsskyddskommittén även borde se över en lösning där varje ny reglering som innebär en kränkning av integriteten i någon form borde föregås av en integritetskonsekvensbeskrivning i analogi med de regler om miljökonsekvensbeskrivning som finns på miljörättens område.⁵ En integritetskonsekvensbeskrivning skulle företas för att utreda vilka konsekvenser olika beslut och regleringar kan komma att få för den personliga integriteten såväl direkt som i förlängningen. Enligt Centerpartiets förslag borde integritetskonsekvensbeskrivningen ta sin utgångspunkt i tre grundläggande principer i likhet med vad som gäller vid användning av hemliga tvångsmedel,⁶ nämligen ändamålsprincipen, behovsprincipen och proportionalitetsprincipen.

Med ändamålsprincipen menas här att den befogenhet exempelvis en myndighet har att använda en integritetskränkande åtgärd skall vara direkt avhängig det ändamål för vilket man beslutade om att vidta åtgärden. PKU-registret⁷ är ett bra exempel på detta. Tanken med PKU-registret var att det uteslutande skulle användas för medicinsk forskning. PKU-registret har trots det använts vid ett par tillfällen för andra syften. Det senaste exemplet var när riksdagen i vintras beslutade låta öppna registret för att identifiera omkomna svenskar i tsunamikatastrofen i Sydostasien.

Med behovsprincipen menas här att en integritetskränkande åtgärd endast får vidtas när det finns ett påtagligt behov av den och det inte skulle vara tillräckligt med en mindre ingripande åtgärd. Ett exempel härpå kan vara att ett parkområde där man har haft problem med våldsbrott eller våldtäkter skulle kunna motivera att man sätter upp kameror för att övervaka området. Behovsprincipen innebär då att man måste göra en avvägning för att se om det kanske skulle ha lika bra, eller än bättre, brottsförebyggande effekt att se till att området är ordentligt belyst. Om detta skulle vara fallet skall alltid den åtgärd väljas som innebär den minsta kränkningen av den personliga integriteten.

Med proportionalitetsprincipen menas här att även om en integritetskränkande åtgärd är motiverad måste dess omfattning stå i rimlig proportion till vad man har att vinna med åtgärden. Ett exempel härpå kan vara att det kan vara motiverat för ett företag att spara personuppgifter på en person i ett par månader för att kunna fakturera en tjänst. Det kanske däremot inte kan anses

⁵ Pär Ström, Manifest -04 för integritet.

⁶ Med hemliga tvångsmedel menas exempelvis hemlig teleavlyssning samt tele- och kameraövervakning.

⁷ PKU-registret är en så kallad biobank där blodprov från spädbarn födda efter år 1975 lagras.

Fel! Okänt namn på

proportionerligt att spara personuppgifterna längre än så även om företaget kan tänkas ha nytta av uppgifterna längre fram.⁸

Vilka är hoten mot den personliga integriteten i dag?

Hotet mot den personliga integriteten kommer från flera olika håll. Mer registrering och övervakning i terrorismbekämpningens namn kan vara ett hot, kommersiella intressen av att registrera köpvanor för att sedan sälja uppgifterna exempel på ett annat. Nedan visas på ett aktuellt konkret hot mot den personliga integriteten som finns i vår vardag för att tydliggöra varför det behövs en reglering och ett helhetsgrepp i integritetsfrågan.

Vi ringer och surfar på nätet

Europaparlamentet har nyligen⁹ röstat emot det förslag om trafikdatalagring vilket Sverige har varit ett av de mest angelägna länderna att driva. Förslaget innebar obligatorisk lagring av information om alla människors ringande, sms:ande och surfande, inte innehållet i samtal och sms men var telefonen har befunnit sig och vid vilken tidpunkt den har använts. Anledningen sades vara att polisen skulle få ett bättre hjälpmedel att eftersöka brottslingar som använt sig av telefonen eller Internet för att planera sin brottsliga verksamhet. Polisen använder redan i dag de uppgifter som finns i exempelvis Telia Soneras register för att när ett brott har begåtts ta reda på exempelvis var en telefon var när ett visst samtal ringdes. Det har visat sig vara en viktig tillgång för polisen i sitt brottsbekämpande arbete. Skillnaden i den ordning som gäller i Sverige och det förslag som kommissionen lagt fram och som nu föll i parlamentets omröstning är att det senare skulle ha inneburit ett tvång för alla som handhar uppgifter av det slag som efterfrågas att lagra dessa i en viss tidsrymd.¹⁰ Dessutom var den föreslagna tiden som uppgifter skulle sparas avsevärt längre än vad normalfallet är i dag när företag sparar uppgifterna så länge de behöver av fakturerings skull.

Det krävs inte mycket fantasi för att förstå att ett register med data om när du har ringt, till vem, vilken tidpunkt och uppgifter om varje sida du besökt på Internet skulle vara extremt känsligt ur integritetssynpunkt. Detta skall ses i ljuset av att det knappast går att peka på ett enda register som inte har

⁸ Detta regleras i databaslagen men är högaktuellt vad gäller det föreslagna datalagringsdirektivet.

⁹ Omröstning skedde den 27 september 2005.

¹⁰ Det sista förslaget från kommissionen innebar att uppgifter om sms och telefontrafik skall sparas i ett år medan uppgifter om Internetanvändning skall sparas i sex månader.

Fel! Okänt namn på

”läckt” eller missbrukats. I dagarna¹¹ kom Post- och telestyrelsen (PTS) med stark kritik mot teleoperatörer som lämnar ut skyddade uppgifter. Det innebär alltså att hemliga personuppgifter om människor som särskilt anmält att deras uppgifter inte får lämnas ut läcks till upplysningsföretag och andra. PTS uppskattar att de får in omkring tio regelrätta klagomål om integritetsfrågor varje månad. Då skall man hålla i minnet att det är de fall som har upptäckts, vilket innebär att det i realiteten måste röra sig om mångdubbelt fler överträdelser.

Centerpartiet menar att det är glädjande att Europaparlamentet nu har satt stopp för förslaget om datalagring och instämmer med parlamentets ledamöter, som vill se proportionella regler för brottsbekämpning och ansåg att förslaget var ett hot mot medborgarnas personliga integritet. Vidare ifrågasatte Europaparlamentet förslagets rättsliga grund och åtgärdens proportionalitet. Det är viktigt att vi från Sveriges sida, efter att med en socialdemokratisk regering i spetsen varit drivande för att genomföra datalagringsförslaget, nu tar till oss av Europaparlamentets yttranden och ser till att förslaget om datalagring inte blir något som en socialdemokratisk regering försöker driva igenom i Sverige.

Förslaget om datalagring är ett aktuellt och lysande exempel på varför det är så angeläget att få till en enhetlig lagstiftning om den personliga integriteten. Med ett tydligt uttryckt integritetsskydd i grundlagen samt en integritetskonsekvensbeskrivning av alla nya integritetskränkande åtgärder har vi bra verktyg att värna den personliga integriteten mot de hot som med all säkerhet kommer att komma i framtiden.

Stockholm den 3 oktober 2005

Maud Olofsson (c)

Åsa Torstensson (c)

Roger Tiefensee (c)

Eskil Erlandsson (c)

Kenneth Johansson (c)

Margareta Andersson (c)

¹¹ DN, 26 september 2005